

MTA Genel Müdürlüğü'nün yurt dışı faaliyetlerinin amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan şirketlerin kuruluş süreçleri

Erol TİMUR¹

Madencilik, ülkelerin kalkınmasında önemli rol oynayan sektörlerden birisidir. Maden ürünleri; sanayi, enerji, tarım ve inşaat sektörlerinin temel girdilerini oluşturmaktadır. Gelişmiş sanayi ülkelerinin çoğunda madencilik sektörü, ekonomik kalkınmayı başlatan öncü bir sektör olarak yer almaktadır. Yer altı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, enerji ve sanayi hammadde talebinin güvenli ve ekonomik olarak karşılanması, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, üretilen hammaddelerin yurt içerisinde işlenerek nihai ürünlere dönüştürülmesi gerekmektedir.

22 Haziran 1935 tarihinde, yer altı kaynaklarımızın yerbilimleri yöntemleri ile sistemli olarak araştırılması amacıyla MTA'nın kurulmasıyla jeoloji araştırmalarında önemli gelişmeler olmuştur. MTA, Türkiye'nin jeolojisinin aydınlanmasında, petrol, metalik maden, endüstriyel hammadde, kömür, jeotermal enerji, vb. pek çok yer altı kaynağının ortaya çıkarılmasında ve bunların ekonomiye kazandırılmasında öncülük etmiş, dünyadaki eş değer ve/veya benzer kuruluşlarla yarışmıştır.

MTA yürütmekte olduğu Ulusal projelerin yanı sıra, 1935'ten beri edindiği bilgi ve tecrübeyi, uluslararası platformlara da taşımıştır. Enerji ve Tabii

Kaynaklar Bakanlığı'nın Uluslararası ilişkilerimizi geliştirme stratejisi kapsamında, Cibuti, Moritanya İslam Cumhuriyeti, Sudan, Tanzanya, Nijer ve Güney Afrika Cumhuriyeti, Arjantin, Japonya, Bosna-Hersek, KKTC, Fransa, Güney Kore, AB Ülkeleri, Rusya ve Çin ile yerbilimleri alanında işbirliğini geliştirmek üzere mutabakat zabıtları (MoU) imzalamış, ortak araştırma projeleri gerçekleştirmiş, eğitim programları, sempozyum ve çalıştaylar düzenlemiştir. Önümüzdeki süreçte bu iş birliği anlaşmaları kapsamında, ilgili ülkelerin jeolojik yapılarının ve yer altı kaynaklarının araştırılması ile ülkemizin hammadde ihtiyacını karşılayabilme kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır.

Genel Müdürlüğümüzde başlatılan MTA-JICA (Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı) ile 1997-2016 yılları arasında ortaklaşa düzenlenen 3. Ülke Eğitim Programlarına, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Kosova, Karadağ, Azerbaycan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Pakistan, Suriye, Irak, Afganistan, Filistin, Moldova ve Ukrayna'dan yaklaşık 400 kursiyer katılmıştır. Bu kursiyerlere, Yerbilimleri, Maden Arama ve Araştırma, Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri konularında eğitim verilmiştir. Ayrıca, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden ve çeşitli Afrika ülkelerinden gelen kursiyerlere teorik ve uygulamalı eğitimler verilmiştir (Şekil 1).

Kurulduğu günden itibaren madencilik sektörüne rehberlik eden ve gerçekleştirdiği arama ve araştırma faaliyetleri ile ülkemizin gelişen sanayisinin artan enerji ve hammadde ihtiyaçlarının temini konusunda öncülük eden MTA'nın yurt içinde yürütmekte

Şekil 1- MTA-JICA 3. Ülke Eğitim Programlarından bir görüntü.

¹ Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Ankara.

olduğu faaliyetlerini aynı doğrultuda yurt dışında da gerçekleştirebilmesini sağlamak amacıyla 2804 sayılı kuruluş Kanunumuzda değişiklik yapılmıştır. Genel Müdürlüğümüz, 2804 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinde yapılan değişiklikle: 2 nci maddede belirtilen görevleri kapsamına giren iş ve hizmet konularında 11/9/1981 tarihli ve 2522 sayılı Kamu Kuruluşlarının Yurt Dışındaki İhalelere Katılması Hakkında Kanuna tabi olmaksızın, bağlı bulunduğu Bakanlık onayı ile yurt dışında arama ve araştırma faaliyetleri yapmaya, bu faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla yurt içinde ve yurt dışında şirket kurmaya, imtiyazlı ortak olmaya, şirketler veya ortaklıklarla ilgili her türlü pay, hisse senedi ve diğer ortaklık paylarını alıp satmaya ve yurt dışında çalışma büroları açmaya yetkili kılınmıştır. Bu kapsamda hazırlanan, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün Yurt Dışı Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik 24/8/2017 tarihli ve 30164 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin 2018 yılı dış ticareti incelendiğinde; ihracatın geçen yıla göre %7,03 oranında artarak 168.023.390.683 \$, ithalatın ise geçen yıla göre %4,60 oranında azalarak 223.039.038.051 \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre, ihracatın ithalatı karşılama oranı %75,33, dış ticaret açığı ise 55.015.647.368 \$ olarak gerçekleşmiştir. İhracatta öne çıkan ülkeler; Almanya, Birleşik Krallık, İtalya, Irak, ABD, İspanya, Fransa, Hollanda, Belçika, İsrail ve Romanya'dır. İthalatta ise; Rusya, Çin, Almanya, İtalya, Hindistan, Birleşik Krallık, Fransa, İran, Güney Kore, İspanya ve Japonya'dır.

TÜİK verilerine göre 2018 yılında 168.023.390.683 \$ olarak gerçekleşen ülkemizin toplam ihracatından %2,58 pay alan madencilik sektörü, bir önceki yıla göre %1,39 düşüyle 4.336.143.782 \$ olarak gerçekleşmiştir. İhracatın %44,30'u doğal taşlar, %30,54'ü metalik madenler, %24,54'ü endüstriyel hammaddeler ve geri kalan %0,62'si ise enerji hammaddelerinden oluşmaktadır. 2018 yılında en fazla ihraç edilen maden ürünü grupları arasında doğal taşlar (8,17 milyon ton ve 1,92 milyar \$) ilk sırada yer alırken, bu grubu, metalik cevherler (5,45 milyon ton ve 1,32 milyar \$), endüstriyel mineraller (15,71 milyon ton ve 1,06 milyar \$) ve enerji hammaddeleri (134 bin ton ve 27 milyon \$) takip etmiştir.

TÜİK verilerine göre 2018 yılında 223.039.038.051 \$ olarak gerçekleşen ülkemiz toplam ithalatından %3 pay alan madencilik sektörü ithalatı, bir önceki yıla göre %8,43 artış ile 6.692.750.488 \$ olarak gerçekleşmiştir. Maden ithalatının %69,64'ü enerji hammaddeleri, %18,92'si metalik madenler, %9,88'i

endüstriyel hammaddeler ve %1,57'si doğal taşlardan oluşmaktadır. 2018 yılında en fazla ithal edilen maden ürün grupları arasında enerji hammaddeleri (4,66 milyar \$) ilk sırada yer alırken, bu ürün grubunu, metalik cevherler (1,27 milyar \$), endüstriyel mineraller (661 milyon \$) ve doğal taşlar (105 milyon \$) takip etmiştir.

Kuruluşumuz, yurt dışında arama ve araştırma faaliyetleri yaparak ülkemizin ihtiyacı olan hammadde tedarik güvenliği ve çeşitliliğini sağlamayı planlamaktadır. Ülkemizin hammadde tedarik stratejisine katkı sağlamak amacıyla başta çevre ülkeler olmak üzere yurt dışında arama, proje geliştirme ve yatırım konularında iş birliği yapılacaktır. Genel Müdürlüğümüz yerbilimlerinde sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübesini kullanarak yurt dışında faaliyet gösterecek yerli firmalara ücreti karşılığı danışmanlık yaparak yol göstermeye de çalışacaktır.

Maden kaynakları yönüyle zengin bir potansiyele, ancak teknolojik olarak kısıtlı imkânlarla sahip olan özellikle Afrika ülkeleri yurt dışı arama ve araştırma faaliyetleri için önem arz etmektedir. Ülkemizin gelişen teknolojiyle birlikte, baz ve değerli metaller ile özellikle nükleer santral projeleri için gerekli uranyum dahil enerji hammaddelerine olan ihtiyacı dikkate alındığında, yurt dışında arama, araştırma ve işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi yoluyla maden ithalatımızdaki dışa bağımlılığın azaltılması ve cari açığımızın düşürülmesi sağlanmış olacaktır. Bu sayede ülkemiz sanayiinin ihtiyacı olan hammadde kaynaklarının tedarik imkânları çeşitlendirilmiş ve bu ülkelerle olan ilişkilerimiz geliştirilmiş olacaktır.

Ülkemiz hammadde tedarik imkânlarının çeşitlendirilebilmesi için gerek madencilik sektörünün, gerekse maden kullanıcıları sektörlerinin içinde yer alacağı uluslararası operasyonlara ihtiyaç bulunmakta olup, tasarlanacak bu model için MTA'nın bilgi birikimi ile teknik desteği gerekmektedir.

Bu kapsamda, hızlı büyüyen ekonomimizin de ihtiyaç duyduğu hammadde talebini uygun maliyetlerle karşılama imkânına sahip olabileceğimiz, aynı zamanda da tarihi, dini ve kültürel bağlarımızın bulunduğu Afrika ülkeleriyle ve bazı Orta Asya ve Doğu Avrupa ülkeleriyle işbirliği olanaklarını tespit etmek amacı ile analiz çalışmaları başlatılmıştır. Bu ülkeler için; maden kaynakları, büyükelçiliklerimiz, TİKA Ofislerinin varlığı, THY varlığı, mevcut iş birlikleri konularında detaylı ülke analizleri yapılarak, yurt dışı faaliyetlerine yönelik çalışmalarda Afrika'da Sudan, Türk Cumhuriyetlerinde ise Özbekistan, öncelikli hedef ülkeler olarak seçilmiştir.

Bu ülkelere yönelik olarak ise;

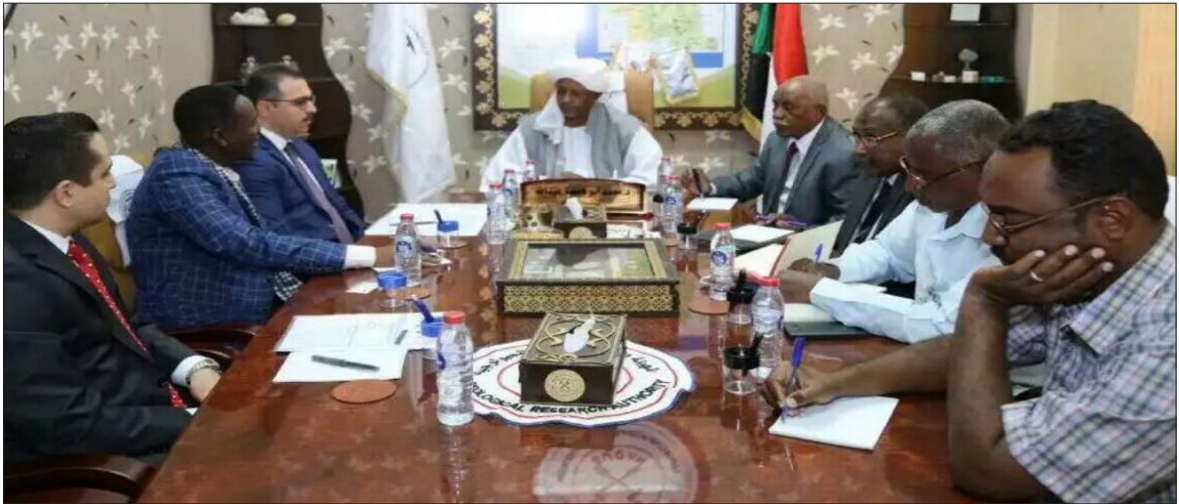
Sayın Cumhurbaşkanımızın 24-26 Aralık 2017 tarihlerinde Sudan'a resmi ziyaretleri sırasında, Genel Müdürlüğümüz ile Sudan Jeoloji Araştırma Kurumu (GRAS) arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmayla, Kızıldeniz bölgesinde bulunan iki adet ruhsat sahası MTA adına rezerve edilmiş ve Sudan Cumhuriyeti Petrol, Doğal Gaz ve Maden Bakanlığı'nın bu sahaları, MTA tarafından Sudan'da kurulacak şirkete bir imtiyaz anlaşması ile devredeceği hususu hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, MTA adına Sudan'da arama-araştırma ve madencilikle ilgili diğer faaliyetleri yürütecek olan şirket 28 Mayıs 2018 tarihinde "MTA Company Limited" adıyla Sudan Cumhuriyeti merkezli olarak kurulmuştur (Şekil 2). Bunun akabinde Sudan tarafı ile imtiyaz anlaşması ile ilgili müzakere süreci başlatılmıştır. GRAS ile yapılan müzakere süreci 22 Kasım 2018 tarihinde tamamlanmış ve "Sudan Cumhuriyeti ve MTA Company Limited Arasında Altın ve İlgili Metallerin Aranması ve İşletilmesi İçin İmtiyaz Anlaşması" imzalanmıştır (Şekil 3). İmzalanan anlaşma kapsamında MTA Company Limited tarafından, Kızıldeniz bölgesinde bulunan iki sahada altın ve ilgili metallerin aranması amacıyla yapılan detay jeokimya ve havadan jeofizik etütleri tamamlanmış olup, uygun bulunan alanlarda sondaj çalışmaları yapılacaktır (Şekil 4).

Yine, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Nisan - 01 Mayıs 2018 tarihlerinde Özbekistan'a resmi ziyaretleri sırasında Genel Müdürlüğümüz ile Özbekistan Cumhuriyeti Jeoloji ve Maden Kaynakları Devlet Komitesi (GOSCOMGEOLOGY) arasında "Belirlenen Sahalarda Ortak Arama Projesi Uygulama Anlaşması" imzalanmıştır. İmzalanan anlaşmayla üç adet ruhsat sahası MTA adına bloke edilmiştir.

Şekil 2- MTA tarafından Sudan'da kurulan MTA Company Limited'in kuruluş sertifikası.

Bu anlaşmaya göre Goscomgeology, rezerve edilen ruhsat sahalarına ait "Yer Altı Kullanım Lisanslarını Jeolojik Araştırma Anlaşması" çerçevesinde, MTA'nın Özbekistan'da kuracağı şirkete vermeyi taahhüt etmiştir. MTA adına Özbekistan'da maden arama, araştırma ve madencilikle ilgili diğer faaliyetleri yürütmek üzere, Özbekistan Cumhuriyeti merkezli, "MTA Tashkent Mining" şirketi 19 Temmuz 2018 tarihinde kurulmuştur (Şekil 5). Özbekistan'ın Navoi ve Jizzakh vilayetlerinde

Şekil 3- MTA ile GRAS arasında yürütülen müzakere sürecinden bir görüntü.

Aydim-Jetimtau ve Saritau sahalarında altın, Hurob sahasında ise Volfram olmak üzere toplamda 3 farklı sahada maden yataklarının tespit edilmesine İlişkin “Jeolojik Çalışmaların ve Pilot Ölçekli Üretimin Gerçekleştirilmesi Anlaşması” 13 Şubat 2019 tarihinde Goscomgeology ile MTA Tashkent Mining şirketi arasında imzalanmıştır (Şekil 6).

Şekil 4- MTA Company Limited tarafından Sudan'da gerçekleştirilen arazi çalışmalarından bir görüntü.

İmzalanan anlaşma kapsamında MTA Tashkent Mining şirketi tarafından, yukarıda belirtilen üç sahada maden kaynaklarının aranması amacıyla yapılan detay jeokimya ve havadan jeofizik etütleri tamamlanmış olup, uygun bulunan alanlarda sondaj çalışmaları yapılacaktır (Şekil 7).

MTA yurt dışı faaliyetleri kapsamında yapılan görüşmeler ve bu süreçte yaşanan tecrübeler sonucunda;

- Maden arama ve araştırma faaliyetleri ile ilgili olarak alınacak lisanslar için imzalanması istenilen sözleşmelerin, yürütülen bu faaliyetler sonucunda ekonomik maden kaynaklarının bulunması durumunda yapılacak işletme süreci ile ilgili yükümlülükleri de içerdiği görülmüş olup, bu nedenle kurulacak şirketlerin arama ve araştırma faaliyetlerine ek olarak işletme yapabilmesine de yasal olarak imkân verilmesi gerektiği,

19.07.2018 Davlat xizmatlari markazi

1115063

Yuridik shaxs (tadbirkorlik subyekti) davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida

GUVOHNOMA

Ushbu bilan Tadbirkorlik subyektlari yagona davlat reyestriga
"MTA TASHKENT MINING" Mas'uliyati cheklangan jamiyat Xorijiy Korxonasi
(Yuridik shaxsning - tadbirkorlik subyekti)ning tashkili-huquqiy sharti ko'rsatilgan huddagi to'liq nomi)

"MTA TASHKENT MINING" MChJ XK
(Yuridik shaxsning qisqartirilgan nomi)

Tashkili etish (qayta tashkili etish, boshqa ro'yxatdan o'tkazish ma'lumotlarini o'zgartirish)
19.07.2018 623642 ro'yxat raqamii yozuv kiritilganligi tasdiqlanadi.

(Ismi, oy (sana) bilar, yil):

Soliq to'lovchining identifikatsiya raqami (STIR): 305660164

Tashkili-huquqiy shakli: Mas'uliyati cheklangan jamiyat

Joylashgan joyi: Toshkent shahri, Mirobod tumani, Afrosiyob ko'chasi, 6 A uy.

Guvohnoma: Toshkent shahri, Mirobod tumani, DAVLAT XIZMATLARI tomonidan
MARKAZI berilgan
(Ro'yxatdan o'tkazuvchi organing to'liq nomi)

Mintaqaviy Hirdarlar va Boshqaruv Idoralarida (Mintaqaviy Hirdarlar va Boshqaruv Idoralarida) 07/19/2018 11:15:063

5/1

Şekil 5- MTA tarafından Özbekistan'da kurulan MTA Tashkent Mining şirketinin kuruluş sertifikası.

Şekil 6- MTA ile GOSCOMGEOLOGY arasında yürütülen müzakere sürecinden bir görüntü.

- Ülkemiz adına yurt dışında yapılacak arama ve araştırma faaliyetlerinin yurt içinde kurulacak bir şirket aracılığıyla koordine edilmesinin stratejik olarak daha etkin olacağı,
- MTA tarafından bu amaçla kurulacak şirket, alt şirket ve ortaklıkların uluslararası alanda rekabet edebilir olması ve verimlilik esasına göre faaliyet yürütebilmesi için; kamu mevzuatına tabii olmayan, özel sektör mantığı ile yönetilen özel hukuk hükümlerine tabi, esnek bir yapıda oluşturulması gerektiği,
- Kurulacak şirketin faaliyetleri sırasında ihtiyaç duyulması halinde, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve alanında uzmanlaşmış

Şekil 7- MTA Tashkent Mining tarafından Özbekistan'da gerçekleştirilen arazi çalışmalarından bir görüntü.

personelin çalıştırılabilmesine / istihdamına imkân sağlanması gerektiği,

hususları değerlendirilmiştir.

Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda, 2804 sayılı kuruluş Kanunumuzun ek 1 inci maddesi, 09/7/2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 153 üncü maddesi (ö) bendi ile aşağıda belirtildiği şekilde değiştirilmiştir:

“EK MADDE 1– Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2 nci maddede belirtilen görevleri kapsamına giren iş ve hizmet konularında 11/9/1981 tarihli ve 2522 sayılı Kamu Kuruluşlarının Yurt Dışındaki İhalelere Katılması Hakkında Kanuna tabi olmaksızın, bağlı bulunduğu Bakanlık onayı ile; yurt dışında arama, araştırma ve işletme faaliyetleri yapmaya, bu faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla yurt içinde ve yurt dışında şirket kurmaya, yerli ve/veya yabancı gerçek veya tüzel kişilerle yurt içinde ve yurt dışında şirket veya ortaklık kurmaya, imtiyazlı ortak olmaya, şirketler veya ortaklıklarla ilgili her türlü pay, hisse senedi ve diğer ortaklık paylarını alıp satmaya ve yurt dışında çalışma büroları açmaya yetkilidir.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün yurt dışı faaliyetleriyle ilgili yurt dışında çalıştırılacak

personelin niteliği, görev süresi, bunlara ödenecek ücretler ile harcamalara ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulan yönetmelikle düzenlenir.

Bu madde kapsamında kurulan şirketler özel hukuk hükümlerine tabi olup 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu, 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanunu, 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 22/1/1990 tarihli ve 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 18/5/1994 tarihli ve 527 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri ile İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 4/7/2001 tarihli ve 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bunların ek ve değişikliklerine ilişkin hükümler ile kamu kurum ve kuruluşlarına personel alınmasına dair ilgili mevzuat hükümleri, şirketler veya ortak olduğu şirketler ile bunların iş ve işlemleri hakkında uygulanmaz. Şirketlerin faaliyetleri iş mevzuatı hükümlerine göre istihdam edilen personel eliyle yürütülür.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar bu madde kapsamında kurulan şirketlerin talebi, kendilerinin ve kurumlarının muvafakati ile şirketlerde istihdam edilebilir. Bunların kurumlarıyla olan ilişkileri iş akdinin yapılmasıyla son bulur. Bunlara verilecek ücret ile diğer malî ve sosyal haklar yapılacak iş akdi ile belirlenir. Bu şekilde istihdam edilenler; şirketteki görevlerinin sona ermesinden itibaren altı ay içerisinde başvurmaları üzerine daha önce çalıştıkları kurum veya kuruluşların öğrenimlerine ve kazanılmış hak aylıklarına uygun kadrolarına veya durumlarına uygun pozisyonlarına, ayrılmadan önceki kadro ve pozisyonları dikkate alınmaksızın en geç üç ay içerisinde sınavsız atanırlar. Bu fıkra uyarınca önceki kurumlarına dönen kişilerin şirket ve alt şirketlerde geçen hizmetleri kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinde değerlendirilir. Bu durumda, şirketlerdeki çalışmalarından dolayı kıdem tazminatları ödenmez ve bu süreler emeklilik ikramiyesinin hesabında dikkate alınır. “

Yapılan bu değişiklik sonrasında, MTA adına yurt dışında, arama-araştırma-işletme ve madencilikle ilgili diğer faaliyetleri yürütmek üzere, Ankara

merkezli “MTA Uluslararası Madencilik Anonim Şirketi (MTAIC)” 10 Mayıs 2019 tarihinde kurulmuştur (Şekil 8). MTAIC organizasyon yapısını tamamladıktan sonra Sudan ve Özbekistan’da kurulan şirketlerimizi kendi bünyesine dâhil edecektir. Bundan sonra tüm yurt dışı faaliyetlerimiz MTAIC ve alt şirket ve ortaklıkları aracılığıyla yürütülecektir.

Sonuç olarak; Ülkemizin ihtiyaç duyduğu hammadde kaynaklarının güvenli bir şekilde

sağlanması ve madencilik sektörümüzün yurt dışında maden işletmeciliği ve buna bağlı üretim yapabilmesinin önünün açılarak sanayimize hammadde güvencesi sağlayacak olan girişimlerimizin başarılı olmasını diler, mesut sürprizler bekleriz.

Yararlanılan Kaynak

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, www.mta.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr

Şekil 8- MTA tarafından Ankara’da kurulan MTA Uluslararası Madencilik Anonim Şirketi’nin kuruluş sertifikası.